

V. ÖĞRETMEN TUTUMU İLE İLGİLİ BULGULAR

"Öğretmen Tutum Ölçeği", öğretmen, öğretmen adayı ve öğretim elemanlarının, toplumsal ve mesleki kimliği ile öğretmenlik mesleğine bakışlarını saptamaya yönelik beş seçenekli kırk maddeden oluşan bir ölçektir.

Ölçeğin güvenilirlik çalışması, öğretmen, öğretmen adayı ve öğretim elemanlarından oluşan 3.374 kişilik bir örneklem üzerinde yapılmıştır. İç tutarlılığa işaret eden alfa korelasyon katsayısı 0,74 olarak hesaplanmıştır. Madde-toplam korelasyon katsayıları düşük olan maddelere bakıldığında, bu maddelerin genelde ters yönde yazılmış maddeler olduğu, kendi aralarında yüksek korelasyon gösterdiği, dolayısıyla ölçek içinde bir alt-boyuta işaret edebileceği belirlenmiştir. Nitekim bu maddelerin diğer maddeler ile paralel şekilde yeniden kodlanması ve madde-toplam korelasyon katsayıları 0,15'ten küçük olan iki maddenin çıkarılması durumunda ölçeğin iç-tutarlılığına işaret eden alfa korelasyon katsayısı 0,8 olarak bulunmuştur. Esasen beş boyuttan yola çıkılarak hazırlanmış olan bir ölçek için bu iç-tutarlılık katsayısının yeterli olduğu düşünülmüştür.

Ölçeğin geçerliliğini belirlemek üzere, ölçeğin kavramsal boyutlarının örneklemde elde edilen veriler ile ortaya çıkan faktörlerle olan tutarlılığını saptamaya yönelik bir faktör analizi yapılmıştır (Principal Component Analysis, Varimax Rotation). Tüm maddelerin paralel kodlanması ile ortaya çıkan verilerin beş faktöre zorlanarak yapılan analizinde ortaya çıkan faktörlerin değişkenin (varyansın) yüzde 32'sini açıkladığı ve 1) alana giriş özellikleri, 2) mesleki hazırlık, 3) mesleki kimlik, 4) mesleki süreç ve 5) mesleki süreçleri etkileyen dış etmenler şeklinde belirlenmiş olan boyutlar ile tutarlılık gösterdiği gözlenmiştir. Bu durum da öğretmen tutum ölçeğinin yapı geçerliliğine ilişkin bir kanıt olarak benimsenmiştir (Çizelge 61).

Ölçeğin Alt-Boyutları

Öğretmen tutum ölçeğinin güvenilirlik ve geçerlilik çalışmaları tamamlandıktan sonra, ilerde yapılacak çalışmalarda kullanılmak üzere ölçeğin alt-boyutlarının saptanması amacıyla bir faktör analizi yapılmıştır. Burada öğretmen, öğretmen adayı ve öğretim elemanlarından edinilen veriler kullanılmıştır. Öncelikle faktörler serbest bırakıldığında sonuçlar değişkenin yüzde 46'sını açıklayan 10 faktöre işaret etmiştir. Daha sonra faktörlerin birisi değerlerine (eigenvalue) göre grafiği incelendiğinde, değişkenin yüzde 30'unu açıklayan 4 faktörün ölçeğin alt-boyutlarını daha sağlıklı bir biçimde betimleyebileceği düşünülmüş, kavramsal olarak da dört faktörün daha açıklayıcı olduğu görülmüştür.

Çizelge 61. Faktörlerin Alt-Boyutlara Uygunluğunu Sınayan
Faktör Analizi Faktör Yükleri

Tutum Maddesi	Faktör 1 (Alana giriş)	Faktör 2 (Mesleki hazırlık)	Faktör 3 (Dış etmenler)	Faktör 4 (Mesleki kimlik)	Faktör 5 (Süreç)
T38	,673				
T35	,657				
T37	,651				
T34	,633				
T40	,571				
T10	,500				
T31	,463				
T5	,325				
T8		,503			
T7		,500			
T6		,485			
T17		,448			
T9		,443			
T3		,442			
T21		,420			
T2		,406			
T18		,365			
T4		,323			
T36		,265			
T14			,708		
T13			,521		
T12			-,500		
T16			,461		
T32			,422		
T19			,401		
T20			,392		
T1			,195		
T29				,623	
T24				,553	
T33				,472	
T15				,430	
T25				,396	
T39				,292	
T23					,565
T30					,559
T27					,519
T26					,447
T11					,446
T22					,335
T28					,332

Faktörlerin kavramsal boyutları saptanmaya çalışıldığında birinci faktörü oluşturan maddelerin "insancıl Düşünsel Yaklaşım"a işaret eden, başta ölçeğin geliştirilmesi aşamasında, "Alana Giriş Özellikleri" olarak dikkate alınmış olan inanç, tutum ve beklentileri yansıttığı düşünülmüştür. İkinci faktör, başta daha çok "Mesleki Hazırlık" olarak düşünülmüş olan boyutu içeren özel bilgi, çağdaşlık, düşünsel ve duyuşsal hazırlık bağlamında görüş ve bakış açısı bildiren maddelerden oluşmaktadır ve "Mesleki Sorumluluk ve Ayırmıcılık" boyutu olarak adlandırılmıştır. Üçüncü faktörün başta "Mesleki Süreçleri Etkileyen Etmenler" ve "Mesleki Süreç" alanlarından oluşmakta olduğu görülmüş, ve "Öğrenci ve Öğrenmeye Karşı Tutum" şeklinde adlandırılmıştır. Son faktördeki maddelerin ise genelde "Öğretmenlik Mesleğine Karşı TutunV'a işaret ettiği ve başta sözü edilen "Mesleki Kimlik" boyutunu bir ölçüde yansıttığı düşünülmüştür.

Dört ayrı temel boyutta çözümlenen tutumlar ve tutumları oluşturan maddelerin dökümü şöyledir (faktör yükleri, maddelerin yanında parantez içinde verilmiştir):

Boyut 1: İnsancıl Düşünsel Yaklaşım

- Tutum 5: Öğrenmede değerli olan, başarıdan çok gösterilen çabadır (,33);
Tutum 10: Eğitim ortamında paylaşım ve işbirliği esastır (,53);
Tutum 31: Bazen kurallar öğrencinin yararına değiştirilebilir (,49);
Tutum 34: Öğretmen öğrencinin derdini dinlemeye zaman ayırmalıdır (,67);
Tutum 35: Öğretmen öğrencilerin eleştirel yaklaşımlarını özendirmelidir (,68);
Tutum 37: Öğrencide sanatsal duyarlılığı geliştirmek, akademik içerik kadar önemlidir (,66);
Tutum 38: Okulda, çoğulcu toplumda yaşama alışkanlığı kazandırmak esastır (,69);
Tutum 40: Öğrenci gereksinimlerini karşılamayan öğretim, öğrenme verimini düşürür (,58).

Boyut 2: Mesleki Sorumluluk ve Ayrımcılık

- Tutum 15: İyi yetiştirilmiş bir öğretmenin kendisini sürekli yenilemesine gerek yoktur (,47);
Tutum 22: Sınıfta çok soru sorulması öğretimin etkinliğini azaltır (,44);
Tutum 23: Gerektiğinde not disiplin amacıyla kullanılabilir (,33);
Tutum 24: Fırsatını bulsam öğretmenliği bırakırım (,57);
Tutum 25: Öğrencide yaratıcılığı geliştirmek öğretmenin görevi değildir (,55);
Tutum 26: Üstü başı düzgün öğrenciler genellikle daha başarılı olurlar (,51);
Tutum 27: Öğrenciler arasında bazen kız/erkek ayırımı yapmak gerekir (,57);
Tutum 29: Öğretmenin topluma örnek olma yükümlülüğü yoktur (,64);
Tutum 30: Bazı durumlarda dayak kaçınılmazdır (,48);
Tutum 32: Katılımcı yönetim okulda düzensizlik yaratır (,36);
Tutum 33: Öğretmenin sorumluluğu dersiyle sınırlıdır (,52);
Tutum 39: Derslerde yetersiz öğrencilerden çok, topluma önder olabilecek yetenekli öğrencilere özen gösterilmelidir (,39).

Boyut 3: Öğrenci ve Öğrenmeye Karşı Tutum

- Tutum 1: Öğrenci yeteneği iyi bir öğretimle bile gelişmeyebilir (,23);
Tutum 2: Yüksek not almak öğrenmenin en iyi göstergesidir (,39);
Tutum 3: Öğrenci hataları öğrenci yetersizliğinin göstergesidir (,50);
Tutum 4: Öğrenci keyif aldığı için değil, kendini kanıtlamak için çalışır (,35);
Tutum 6: Olumsuz koşullar altında öğretmenin yapabileceği fazla bir şey yoktur (,48);
Tutum 7: Öğrenci öğretmeni değerlendirme olgunluğunda değildir (,52);
Tutum 8: Öğretmen -öğrenci ilişkisi duygusal değil, profesyonel bir ilişkidir (,45);
Tutum 9: Öğrenme için rekabet şarttır (,55);
Tutum 17: Konusunu iyi bilen biri onu iyi öğretebilir (,36);
Tutum 18: Velilerin katkısı okulla ilgili kararlara doğrudan katılım değil, okulu destekleme biçiminde olmalıdır (,43);
Tutum 21: Sınıfın başarısızlığı öğretmenin başarısızlığı değildir (,37);
Tutum 28: Davranış sorunu olan öğrenciler özel bir sınıfa gitmelidir (,34);
Tutum 36: Çabalarımın sonucunu hemen görmek isterim (,34).

Boyut 4: Mesleğe Karşı Tutum

Tutum 11: Öğretmenlik doğuştan gelen bir yetenektir (,28);

Tutum 12: Öğretimin niteliği okulun koşullarından çok, öğretmenin niteliği ile orantılıdır (,59);

Tutum 13: Bazı dersler diğerlerine göre daha önemlidir (,32);

Tutum 14: iyi bir öğretmen araç gereç desteği olmaksızın her konuyu öğretebilir (,67);

Tutum 16: Okulun temel işlevi bilgi aktarımıdır (,36);

Tutum 19: Öğrenmenin gerçekleşebilmesi için uygulama şart değildir (,42);

Tutum 20: Öğrenim ortamının estetiği öğrenmeyi etkilemez (,41).

Öğretmen Tutum Ölçeği Maddelerinin İncelenmesi

Öğretmen Tutum Ölçeğinin kırk maddesi beş dereceli bir ölçekle, hiç katılmıyorum (1), katılmıyorum (2), kararsızım (3), katılıyorum (4) ve tamamen katılıyorum (5) seçeneklerine göre değerlendirilmiştir.

Çizelge 62'de tüm deneklerin tutum ölçeğindeki maddelere verdikleri yanıtların yüzde olarak dökümü yer almaktadır (bu maddelerle ilgili ortalama ve standart sapmalar ile maddelere göre dört grup için karşılaştırmalı ANOVA sonuçları EK. 9, Çizelge 1 ve 2'de verilmektedir). Ankete katılan öğretim elemanlarının yüzde 18'i, öğretmenlerin yüzde 20'si, "öğrenci yeteneğinin iyi bir öğretimle bile gelişmeyebileceği" (T1) düşüncesine tamamen katılıyorlar. Öğretmen adayları için bu oran daha da yüksektir. Öğretmenlik mesleki biçimlenmesi (formasyonu) için önemli sayılabilecek bir konuda böyle düşünülmesi şaşırtıcı olmaktadır. Bu maddeye kararsızım diye yanıt verenlerin oranı, öğretim elemanlarında ve öğretmenlerde yüzde 6, öğretmen adaylarında yüzde 7 iken, bu oran lise öğrencilerinde daha yüksektir (%16).

"Yüksek not almak öğrenmenin en iyi göstergesidir" (T2) ifadesine katılanların oranı öğretim elemanı ve öğretmenler arasında yüzde 18, öğretmen adayları arasında yüzde 12 olurken bu oran lise öğrencileri arasında yüzde 27 olarak gözükmektedir. Bu tutumda kararsız olanlar, birinci grupta yüzde 6, ikincide yüzde 5 iken, öğretmen adayları arasında yüzde 10, liseliler arasında yüzde 10'dur. Öğretim elemanlarının yüzde 76'sı, öğretmenlerin yüzde 78'i, öğretmen adaylarının yüzde 80'i, lise öğrencilerinin yüzde 65'i yüksek not almanın öğrenmenin en iyi göstergesi olduğuna katılmamaktadır.

"Öğrenci hataları öğrenci yetersizliğinin göstergesidir" (T3) maddesine, öğretim elemanlarının yüzde 68'i katılmıyor ve yüzde 21'i katılıyor. Öğretmenlerin yüzde 71'i, öğretmen adaylarının yüzde 68'i ve lise öğrencilerinin ise yüzde 54'ü bu düşünceye katılmamaktadır.

Ankete katılan öğretim elemanlarının yüzde 24'ü, öğretmenlerin yüzde 40'ı, öğretmen adaylarının yüzde 26'sı ve lise öğrencilerinin yüzde 36'sı "olumsuz koşullar altında öğretmenin yapabileceği fazla bir şey yoktur" (T6) düşüncesine katıldıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin bu soruya bu kadar yüksek oranda katılıyor olması da öğretmen yetiştirme açısından düşündürücü bir durumdur. Buna katılmayanların oranı, birinci grupta yüzde 66, öğretmenlerde yüzde 51, fakülte öğrencilerinde yüzde 60 ve lise öğrencilerinde ise yüzde 45'tir.

"Öğrenci öğretmeni değerlendirme olgunluğunda değildir" (T7) düşüncesine öğretim elemanlarının yüzde 66'sı, öğretmenlerin yüzde 55'i, öğretmen adaylarının yüzde 66'sı ve lise öğrencilerinin yüzde 66'sı katılmamaktadır.

Öğretim elemanlarının yüzde 62'sine, öğretmenlerin yüzde 50'sine, öğretmen adaylarının yüzde 46'sına ve lise öğrencilerinin yüzde 54'üne göre "öğretmen-öğrenci ilişkisi profesyonel değil, duygusal bir ilişkidir" (T8). Katılmayanların yani öğretmenlik mesleğinin profesyonel ilişki olduğunu yadsıyanların oranı ise en yüksek oranda (%39) öğretmenlerde gözükmekte, bu oran öğretmen adaylarında (%30), öğretim elemanı ve lise öğrencisinde (% 27) azalmaktadır. Ankete katılanların çoğunluğu "öğrenme için rekabet şarttır" (T9) görüşünü destekliyor; ezici çoğunluğu ise "eğitim ortamında paylaşım ve işbirliğinin esas olduğuna" (T10) inanıyor. Buna inananların oranı en yüksek öğretmenlerde (%95), sonra öğretim elemanlarında (%92) gözükmekte, lise öğrencilerinde (%88) ve öğretmen adaylarında (%83) biraz düşmektedir.

"Öğretmenliğin doğuştan gelen bir yetenek" (T11) olduğuna inananların oranının en yüksek öğretim elemanlarında (%32) ve öğretmenlerde (%31) olması son derece düşündürücüdür. Bu düşünceyi destekleyenlerin oranı öğretmen adayları arasında yüzde 25, lise öğrencileri arasında ise yüzde 21'dir. Öğretim elemanları (%62), öğretmenler (%54), öğretmen adayları (%62) ve öğrenciler (%65) çoğunlukla "öğretimin niteliği okulun koşullarından çok, öğretmenin niteliğiyle orantılıdır" (T12) demektedir. Ankete katılan öğretim elemanlarının yüzde 44'ü, öğretmenlerin yüzde 36'sı, öğretmen adaylarının yüzde 36'sı ve liselilerin ise yüzde 80'i "bazı derslerin diğerlerine göre daha önemli olduğu" (T13) düşüncesine katılmaktadır. Bu anlayış, üniversite giriş sınavlarının lise öğrencileri üzerindeki bir başka olumsuz etkisi olarak yorumlanabilir, "iyi bir öğretmen araç, gereç desteği olmadan her konuyu öğretebilir" (T14) maddesine öğretim elemanlarının yüzde 21'i, öğretmenlerin yüzde 19'u, öğretmen adaylarının yüzde 28'i katılıyor. Bu oranın lise öğrencilerinde yüzde 53 gibi daha yüksek olduğu görülmektedir. "İyi yetişmiş bir öğretmenin kendisini sürekli yenilemesine gerek yoktur" (T15) düşüncesi, her dört grubun da ezici bir çoğunlukla katılmadığı bir görüştür. "Okulun temel işlevi bilgi aktarımıdır" (T16) düşüncesine öğretim

62. Dört Grubun Öğretmen Tutum Ölçeği Maddelerine Verdikleri Yanıtların Dağılımı

	ÖĞRETİM ELEMANI					ÖĞRETMEN					ÖĞRETMEN ADAYI					LİSE ÖĞRENCİSİ				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
T1	41	34	6	18	2	33	37	6	20	4	25	38	7	26	4	20	30	16	28	5
T2	20	56	6	17	1	23	55	5	15	3	30	50	8	10	2	24	41	10	20	7
T3	11	57	11	21	0	15	56	11	17	2	16	52	14	16	2	18	36	21	22	3
T4	4	40	19	34	3	6	32	18	37	6	8	33	24	27	7	7	18	17	40	18
T5	2	18	13	48	19	2	15	8	55	21	4	17	12	43	24	4	10	10	45	31
T6	14	52	10	19	5	8	43	10	32	8	13	47	14	23	3	13	32	19	28	8
T7	13	48	11	23	6	9	46	12	27	6	17	49	15	15	4	30	36	17	13	4
T8	4	23	9	46	17	7	32	10	37	13	6	31	18	34	12	8	19	19	35	19
T9	4	27	11	42	16	5	19	9	51	16	9	21	16	40	15	5	14	12	39	30
T10	2	3	4	49	43	1	3	1	47	48	3	9	6	38	45	2	5	6	46	42
T11	12	44	13	29	3	14	44	11	24	7	19	44	15	17	6	29	34	16	14	7
T12	3	21	14	52	10	5	29	12	44	10	3	21	14	44	18	4	11	20	43	22
T13	15	32	9	35	9	17	41	6	30	6	9	25	10	43	14	4	11	6	48	32
T14	13	54	12	19	2	18	54	9	16	3	12	44	16	21	7	6	24	18	38	15
T15	61	33	1	3	2	48	47	2	3	1	56	35	4	3	2	40	38	9	9	3
T16	30	44	5	17	4	25	53	4	15	3	20	46	9	20	4	12	29	12	36	11
T17	18	37	6	30	9	10	38	7	33	11	13	35	12	31	10	8	18	12	42	20
T18	12	31	17	32	8	10	30	9	40	12	10	30	15	33	12	10	16	25	37	13
T19	37	51	4	7	1	37	54	3	5	1	35	49	8	6	2	31	43	12	12	2
T20	24	60	8	8	1	25	62	5	7	1	30	54	9	7	1	23	44	18	12	3

	ÖĞRETİM ELEMANI					ÖĞRETMEN					ÖĞRETMEN ADAYI					LİSE ÖĞRENCİSİ				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
T21	12	46	18	21	3	8	39	18	31	5	16	45	18	19	3	15	30	20	27	8
T22	31	55	7	5	1	27	58	6	8	1	33	47	12	7	1	35	42	12	8	!
T23	34	38	9	16	3	24	39	11	24	2	26	28	17	26	3	38	24	13	20	6
T24	37	34	15	8	6	33	31	16	13	7	42	27	14	9	7	33	23	20	12	13
T25	41	47	5	6	1	36	53	4	6	1	36	47	9	6	2	24	40	16	16	4
T26	42	41	9	7	2	32	46	8	12	2	44	36	8	10	2	50	29	9	10	3
T27	51	33	6	9	1	47	38	4	10	1	49	30	10	9	2	54	24	8	10	5
T28	19	34	16	24	8	12	29	11	34	14	14	27	18	28	13	17	22	15	28	18
T29	44	42	5	6	4	39	45	4	9	3	50	35	7	5	3	43	34	11	9	3
T30	53	30	10	6	1	35	35	13	15	3	43	27	13	13	4	46	21	13	15	5
T31	5	16	13	53	12	4	13	9	60	15	4	14	12	53	16	4	8	14	48	26
T32	31	49	13	6	1	32	50	10	8	1	22	44	23	9	2	16	27	38	14	5
T33	38	50	2	8	2	36	54	3	6	2	45	39	7	7	2	33	40	8	12	6
T34	1	4	3	52	40	2	4	2	54	39	3	8	6	38	47	2	5	7	41	46
T35	2	5	3	53	37	1	6	7	57	29	3	9	8	46	34	3	7	22	42	26
T36	4	30	15	44	7	3	34	10	45	8	6	30	16	36	13	7	22	18	41	11
T37	3	9	10	54	25	1	6	8	57	28	2	10	10	49	28	4	8	23	45	21
T38	3	4	3	53	37	1	4	3	53	39	3	12	9	46	29	3	7	16	48	26
T39	24	50	8	15	5	26	49	6	14	5	36	38	9	10	7	39	26	12	13	10
T40	3	6	4	53	34	2	7	3	53	36	4	10	6	35	46	4	8	13	40	35

elemanlarının yüzde 77'si, öğretmenlerin yüzde 78'i ve öğretmen adaylarının yüzde 66'sı katılmazken, bu oran lise öğrencilerinde yüzde 41'dir. "Konusunu iyi bilen biri onu öğretebilir" (T17) maddesine verilen yanıtta lise öğrencilerinin diğer üç gruptan ayrıldığı ve liselilerin çoğunluğunun (%62) bu maddeye katıldığı anlaşılmaktadır. Öğretim elemanlarının yüzde 55'i, öğretmenlerin yüzde 48'i ve öğretmen adaylarının yüzde 48'i bu maddeye katılmamaktadır. Bu maddede hiç katılmayanların oranına bakmak da anlamlıdır. Öğretim elemanlarının yüzde 18'i, öğretmenlerin yüzde 10'u, öğretim üyelerinin yüzde 13'ü ve lise öğrencilerinin yüzde 8'i bu ifadeye hiç katılmadıklarını ifade etmişlerdir.

Tutum ölçeğinin 18. maddesi "velilerin katkısı ilgili kararlara doğrudan katılım değil, okulu destekleme biçiminde olmalıdır" ifadesidir. Öğretim elemanlarının yüzde 43'ü, öğretmenlerin yüzde 40'ı, öğretmen adaylarının yüzde 40'ı ve lise öğrencilerinin yüzde 26'sı bu önermeye katılmamaktadır. Katılanların oranı öğretmen (%52) ve öğretmen adaylarında (%55) çoğunluğu oluşturmaktadır. Kararsızların oranı da öğretim elemanlarında (%17), öğretmenlerde (%9), öğretmen adaylarında (%15) ve lise öğrencilerinde (%25) oldukça yüksektir. Dört grup da "öğrenmenin gerçekleşmesi için uygulama şart değildir" (T19) düşüncesine yüzde 90'lar oranında katılmadığını belirtmektedir. "Öğrenim ortamının estetiği öğrenmeyi etkilemez" (T20) maddesinde de benzer bir durum vardır ve büyük çoğunluk bu maddeye katılmamaktadır.

"Sınıfın başarısızlığı öğretmenin başarısızlığı değildir" (T21) ifadesine katılanların oranı öğretim elemanlarında yüzde 24, öğretmenlerde yüzde 36, öğretmen adaylarında yüzde 22 ve lise öğrencilerinde yüzde 35 gibi yüksek bir oranda olması çok düşündürücü bir durumdur. Bu ifadeyi "kararsızım" diye işaretleyenlerin oranı da yine oldukça yüksektir. Sınıfın başarısızlığını öğretmen başarısızlığı ilgili düşünenlerin oranı ise beklenenden daha düşüktür. Bu oran öğretim elemanlarında yüzde 58, öğretmenlerde yüzde 48, öğretmen adaylarında yüzde 61 ve lise öğrencilerinde yüzde 45'tir.

Dört denek grubu da yüzde 75-85 oranlarında "sınıfta çok soru sorulması öğretimin etkinliğini azaltır" (T22) düşüncesine katılmamaktadır. "Gerektiğinde not disiplin amacıyla kullanılabilir" (T23) ifadesine katılanların oranının yüksek olması da oldukça düşündürücü bir durumdur. Bu oran öğretim elemanlarında yüzde 19, öğretmenlerde yüzde 26, öğretmen adaylarında yüzde 29 ve lise öğrencilerinde yüzde 26'dır. Kararsızları da hesaba katarsak, böylesine pedagojik olarak yanlış bir tutumun sergilenmesi kaygı vericidir.

"Fırsatını bulsam öğretmenliği bırakırım" (T24) diyenlerin oranı öğretmenlerde yüzde 20'yi ve öğretim elemanlarında ise yüzde 14'ü bulmaktadır. "Öğrencide yaratıcılığı geliştirmek öğretmenin görevi değildir" (T25) ifadesine katılanların oranı da beklenenden daha yüksektir. Kararsızlarla bu ifadeye katılanların toplamı, öğretim elemanlarında yüzde 12, öğretmenlerde yüzde 11, öğretmen adaylarında yüzde 17 ve lise öğrencilerinde yüzde 36'dır. "Üstü başı düzgün öğrenciler daha başarılı olurlar" (T26) maddesine katılanların oranı öğretim elemanlarında yüzde 9, öğretmenlerde yüzde 14, öğretmen adaylarında yüzde 12 ve lise öğrencilerinde yüzde 13'tür. Bu sonuç da kaygı verici bir durumdur. Kararsızların oranı da beklenenden daha yüksektir. Öğretim elemanlarında kararsızların oranı yüzde 9, öğretmenlerde yüzde 8, öğretmen adaylarında yüzde 8 ve lise öğrencilerinde yüzde 9'dur.

Çok açık bir ayrımcılık tutumu olan "öğrenciler arasında bazen kız/erkek ayırımı yapmak gerekir" (T27) maddesinde de katılım oranı oldukça yüksektir. Bu oran, öğretim elemanlarında yüzde 10 (kararsızları da hesaba katarsak %16), öğretmenlerde yüzde 11 (kararsızlarla birlikte %15), öğretmen adaylarında yüzde 11 (kararsızlarla birlikte %21) ve lise öğrencilerinde yüzde 15

(kararsızları da katarsak %23). Bu maddeye hiç katılmayan öğretim elemanları (%51), öğretmenler (%47), öğretmen adayları (%49) ve lise öğrencileri (%54) de yüzde elli dolayındadır.

Öğretim elemanlarının yüzde 32'sine, öğretmenlerin yüzde 48'ine, öğretmen adaylarının yüzde 41'ine ve lise öğrencilerinin %46'sına göre "davranış sorunu olan öğrenciler özel bir sınıfa gitmelidir" (T28). "Öğretmenin topluma örnek olma yükümlülüğü yoktur" (T29) diyenlerin oranı öğretim elemanlarında yüzde 10, öğretmenlerde yüzde 12, öğretmen adaylarında yüzde 8 ve lise öğrencilerinde yüzde 12'dir. Öğretmenin topluma örnek olmasını destekleyenlerin oranının ise yüksek bir oranda olması (%77-85) Türkiye toplumunun öğretmenden beklentisini açıklar niteliktedir. Bu düşüncüyü lise öğrencilerinin (%77) diğerlerinden daha az desteklemesi de ilginçtir.

"Kuşkusuz bazı durumlarda dayak kaçınılmaz" (T30) ifadesine katılanların oranı pedagojik olarak çok önemli bir saptamadır. Bu ifadeye katılıyorum diyenleri de hesaba katarsak endişe verici bir sonuca ulaşıyoruz tüm gruplar için. Dayanın bazı durumlarda kaçınılmaz olduğunu destekleyenler ve bu konuda kararsız olanlar az değildir (öğretim elemanları %20, öğretmenler %31, öğretmen adayları %30 ve lise öğrencileri %33). Öğretmen ve öğretmen adaylarının ancak yarısından az bir kısmının dayığa karşı kesin tavır almaları çok kaygı verici bir durumdur.

Öğretim elemanlarının (%64), öğretmenlerin (%75), öğretmen adaylarının (%69) ve öğrencilerin (%72) büyük çoğunlukla katıldığı bir madde de şudur: "Bazen kurallar öğrencinin yararına değiştirilebilir" (T31). "Katılımcı yönetim okulda düzensizlik yaratır" (T32) ifadesine, öğretim elemanlarının yüzde 80'i, öğretmenlerin yüzde 82'si, öğretmen adaylarının yüzde 66'sı ve lise öğrencilerinin yüzde 43'ü katılmadıklarını ifade ederken, katılıyorum diyenlerle kararsızların toplamı azımsanmayacak bir oranı bulmaktadır.

Ankete katılan öğretim elemanlarının yüzde 88'i, öğretmenlerin yüzde 90'ı, öğretmen adaylarının yüzde 84'ü ve lise öğrencilerinin yüzde 73'ü "öğretmenin sorumluluğu dersle sınırlıdır" (T33) görüşünü desteklememektedir. "Öğretmen öğrencinin derdini dinlemeye zaman ayırmalıdır" (T34) düşüncesine katılmayan öğretim elemanları (%5), öğretmenler (%8), öğretmen adayları (%11) ve lise öğrencileri (%7) olsa da, genelde eğitimciler/öğretmenler öğrencinin sorunlarıyla ilgilenen bir konumda görülmektedir.

"Öğretmen öğrencilerin eleştirel yaklaşımlarını özendirmelidir" (T35) düşüncesine katılmayanların oranının her dört grup için de düşük olup yüzde 10'ları aşmaması, son derece olumlu bir yaklaşımdır. "Çabalarımın sonucunu hemen görmek isterim" (T36) maddesine, öğretim elemanlarının yüzde 51'i, öğretmenlerin yüzde 53'ü, öğretmen adaylarının yüzde 49'u ve lise öğrencilerinin yüzde 52'si katılmaktadır. "Öğrencide sanatsal duyarlılığı geliştirmek akademik içerik kadar önemlidir" (T37) ifadesine katılanların oranı her dört grup içinde yüksek olmasına karşın, bu ifadeye katılmayan öğretim elemanları (%9), öğretmenler (%7), öğretmen adayı ve lise öğrencileri (%12) de az değildir.

Ankete katılanların büyük bir çoğunluğu "okulda, çoğulcu toplumda yaşama alışkanlığı kazandırmak esastır" (T38) ifadesine katıldıklarını belirtmişlerdir. Bu oran öğretim elemanlarında yüzde 90, öğretmenlerde yüzde 92 olarak gözükürken, öğretmen adaylarında yüzde 75 ve lise öğrencilerinde ise yüzde 74'dür. Bu maddede, öğretmenlik deneyimi olanlarla olmayanlar arasında önemli bir fark gözükmemektedir.

"Derlerde yetersiz öğrencilerden çok, topluma önder olabilecek yetenekli öğrencilere 6/10 göstermelidir" (T39) düşüncesine öğretim elemanlarının yüzde 74'ü, öğretmenlerin yüzde 75'i,

öğretmen adaylarının yüzde 74'ii katılmazken, bu oran lise öğrencilerinde yüzde 65'tir. Bu düşünceyi destekleyen öğretim elemanları (%20), öğretmenler (%19), öğretmen adayları (%27) ve lise öğrencileri (%23) de vardır. Ankete katılan öğretime elemanlarının yüzde 87'si, öğretmenlerin yüzde 89'u, öğretmen adaylarının yüzde 81'i ve lise öğrencilerinin yüzde 75'i "öğrenci gereksinimlerini karşılamayan öğretim, öğrenme verimini düşürür" (T40) düşüncesini desteklemektedir.

Nüfusbilim Özellikleri ve Öğretmen Tutumu Analizleri

Deneklerin kimi özelliklerine göre öğretmen tutumunun farklı olup olmadığı, dört alt tutum boyutu temelinde, bağımsız değişkenin durumuna göre t-test ya da ANOVA testi ile analiz edilmiştir. ANOVA sonucunda bir fark varsa bu farkın nereden kaynaklandığını görebilmek için Post-hoc testi yapılmıştır.

Statü ve Öğretmen Tutumu

Öğretmen, öğretmen adayı ve öğretim elemanlarının öğretmenlik tutumlarının farklı olup olmadığını belirleyen ANOVA testi sonucuna göre, üç grup arasında, "mesleki sorumluluk ve ayrımcılık" (boyut 1), "insancıl düşünsel yaklaşım" (boyut 2), "öğrenci ve öğrenmeye karşı tutum" (boyut 3) ve "mesleğe karşı tutum" (boyut 4) alt boyutlarının her birinde anlamlı bir fark vardır (Çizelge 63). Post-hoc testine göre, öğretmenler ve öğretmen adayları benzer tutum sergilerken, öğretim elemanlarının daha fazla mesleki sorumluluk sahibi olukları ve ayrımcılığa karşı *d₁* daha duyarlı oldukları anlaşılmaktadır (ortalama karşılaştırmaları için EK.9, Çizelge 3'e bakınız).

Öğretmen adayları ve öğretim elemanlarının insancıl düşünsel yaklaşım (boyut 2) boyutunda benzer tutumlar sergilerken, öğretmenlerin diğerlerinden daha duyarlı tutuma sahip oldukları görülmektedir. Öğretmen adayları ve öğretim elemanları öğrenci ve öğrenmeye karşı (boyut 3) benzer tutumlara sahipken, öğretmenlerin diğer gruplardan daha duyarlı oldukları görülmektedir. Öğretmen adayları ve öğretim elemanları mesleğe karşı (boyut 4) benzer tutum gösterirken, öğretmenler diğer gruplardan daha duyarlı olmaktadır.

Çizelge 61. Öğretmen, Öğretmen Adayı ve Öğretini Elemanları
Öğretmenlik tutum ANOVA Sonuçları

Tutum Boyutu	Gruplar Arası			Gruplar İçi			F ₀	P
	Karolar Toplamı	sil	Kareler Orta	kareler toplamı	S ₀	Kareler Orta		
Boyut 1	512,143	2	256,072	121626,9	2968	40,979	6,249	,002
Boyut 2	743,163	2	371,581	59270,5	3036	19,523	19,033	,000
Boyut 3	1143,019	2	571,509	1 13954,5	2884	39,513	14,464	,000
Boyut 4	760,495	2	300,247	34105,8	3 1 36	10,876	34,963	,000

Cinsiyet ve Öğretmen Tutumu

T-test sonuçlarına bakıldığında öğretmen ve öğretim elemanları gruplarında kadın ve erkekler arasında "mesleki sorumluluk ve ayrımcılık" boyutunda (boyut 1) anlamlı derecede farklılık olduğu görülmektedir (Çizelge 64). Kadın öğretmenler ve kadın öğretim elemanları erkeklerden anlamlı derecede daha fazla mesleki sorumluluk sahibi ve ayrımcılıklara karşı da daha duyarlı olukları anlaşılmaktadır. Diğer üç boyutta, öğretmen ve öğretim elemanı gruplarındaki kadın ve erkekler arasında anlamlı bir fark görülmemiştir.

Öğretmen adayı grubunda ise beni "mesleki sorumluluk ve ayrımcılık" (boyut 1), hem de "öğrenci ve öğrenmeye karşı tutum" (boyut 2) boyutlarında cinsiyete göre anlamlı bir fark vardır. Kadın öğretmen adaylarının mesleki sorumluluklarının daha yüksek, ayrımcılığa karşı daha duyarlı ve öğrenci ve öğrenmeye karşı daha olumlu bir tutum sergiledikleri görülmektedir.

Çizelge 04. Cinsiyet (İl Öre Öğretmen Tulumu l-lesl Sonuçları

Tulum Boyutu	Kadın			Erkek			t ₀	p
	n	X	s	n	x	s		
Öğretmen								
Boyut 1	735	4,034	,484	1121	3,959	,520	3,959	,00!
Boyut 2	737	4,071	,488	1137	4,075	,471	-,056	Ns
Boyut 3	738	3,123	,496	1095	3,120	,480	,105	Ns
Boyut 4	773	3,722	,562	1171	3,753	,544	-1,183	Ns
Öğretmen Adayı								
Boyut 1	436	4,011	,563	394	3,919	,578	4,366	,00!
Boyut 2	432	3,978	,705	421	3,889	,708	1,852	Ns
Boyut 3	418	3,288	,468	402	3,194	,501	2,799	,005
Boyut 4	467	3,577	,493	455	3,511	,561	1,106	Ns
Öğretim Elemanı								
Boyut 1	67	4,253	,494	211	4,085	,541	2,251	,03
Boyut 2	70	4,052	,463	215	3,981	,462	1,107	Ns
Boyut 3	66	3,348	,463	204	3,228	,559	1,737	Ns
Boyut 4	70	3,659	,577	217	3,649	,601	,129	Ns

Medeni Durum ve Öğretmen Tutumu

T-test sonuçlarına göre, mesleki sorumluluk ve ayrımcılık boyutunda (boyut 1) evli öğretmenlerin evli olmayanlara göre anlamlı derecede daha sorumlu ve duyarlı oldukları görülmektedir (Çizelge 65). Buna karşın insancıl ve düşünsel yaklaşım boyutunda (boyut 2) evli olmayan öğretmenler evli öğretmenlere göre anlamlı derecede daha olumlu bir tutum sergilemektedirler. Diğer iki boyutta ise evli ve evli olmayan öğretmenler arasında anlamlı bir fark yoktur. Evli olup olamamak öğretim elemanları için tüm dört boyutta da bir farklılık göstermemektedir.

Çizelge 65. Medeni Duruma Göre Öğretmen Tutumu "l-lesl Sonuçları

Tulum Boyutu	Evli			Evli değil			t ₀	p
	n	X	s	n	X	s		
Öğretmen								
Boyut 1	1344	4,015	,495	501	3,943	,547	2,685	,01
Boyut 2	1345	4,059	,473	519	4,112	,489	-2,129	,04
Boyut 3	1281	3,119	,494	502	5,124	,512	,198	Ns
Boyut 4	1395	3,759	,548	519	3,746	,546	-,746	Ns
Öğretim Elemanı								
Boyut 1	208	4,097	,545	70	4,162	,562	,855	Ns
Boyut 2	209	3,982	,453	76	4,043	,489	-,99	Ns
Boyut 3	201	3,241	,567	70	3,279	,466	-,554	Ns
Boyut 4	207	3,629	,611	80	5,692	,563	-,799	Ns

Mezun Olunan Kurum ve Öğretmen Tutumu

Öğretmen ve öğretim elemanlarının öğretmenlik tutumları mezun oldukları kuruma (öğretmen yetiştiren/öğretmen yetiştirmeyen) göre analiz edilmiştir. Öğretmen yetiştiren fakültelerden mezun olan öğretmenler, "insancıl düşünsel yaklaşım" boyut 2), "öğrenci ve öğrenmeye karşı tutum" (boyut 3) ve "mesleğe karşı tutum" (boyut 4) boyutlarında öğretmen yetiştirmeyen fakültelerden mezun olan öğretmenlere göre anlamlı derecede daha olumlu tutumlar sergilemektedir (Çizelge 66). "Mesleki sorumluluk ve ayırmıcılık" (boyut 1) boyutunda ise bu iki grup arasında anlamlı bir fark yoktur.

Öğretim elemanları grubuna bakıldığında öğretmen yetiştiren fakülte mezunu öğretim elemanları, "mesleki sorumluluk ve ayırmıcılık" (boyut 1) boyutu ile "mesleğe karşı tutum" (boyut 4) boyutlarında öğretmen yetiştirmeyen fakülte mezunu öğretim elemanlarına göre anlamlı derecede daha olumlu tutumlar gösterirken, diğer iki boyutta bu gruplar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Çizelge 66, Mezun Olunan Fakülteye Göre Öğretmen Tutumu T-test Sonuçları

Tutum Boyutu	Öğretmen Yetiştiren Okul			Öğretmen Yetiştirmeyen Okul			t_c	P
	n	\bar{X}	s	n	\bar{X}	s		
Öğretmen								
Boyut 1	1141	4,01	,528	686	3,969	,474	1,683	Ns
Boyut 2	1146	4,094	,467	701	4,044	,479	2,227	,03
Boyut 3	1093	3,149	,494	674	3,067	,498	3,38	,001
Boyut 4	1189	3,760	,553	727	3,707	,551	2,034	,05
Öğretim Elemanı								
Boyut 1	146	4,168	,506	121	4,027	,586	2,108	,04
Boyut 2	148	4,031	,4302	126	3,95	,458	1,504	Ns
Boyut 3	139	3,308	,531	122	3,184	,560	1,838	Ns
Boyut 4	149	3,717	,572	127	3,567	,618	2,095	,04

Kıdeme Göre Öğretmen Tutumu

ANOVA testi sonucuna göre, öğretmenler arasında "mesleki sorumluluk ve ayırmıcılık" (boyut 1) ve "mesleğe karşı tutum" (boyut 4) konularında kıdemlerine göre anlamlı fark vardır (Çizelge 67). Yeni öğretmenler, 1. boyutta daha fazla deneyime sahip olan öğretmenlerden anlamlı derecede daha olumsuz bir tutum sahibidir. 1-5 yıl deneyime sahip olan öğretmenler, 6-10 yıl deneyime sahip olan öğretmenlerden "mesleğe karşı tutum" (boyut 4) boyutunda anlamlı derecede, olumsuz yönde farklı tutumdadırlar. Öğretmenler, "insancıl düşünsel yaklaşım ve öğrenme" (boyut 2) ve "öğrenciye karşı tutum" (boyut 3) konularında sahip oldukları deneyime göre farklılık göstermemektedir (ortalamaların karşılaştırılması için EK.9, Çizelge 4).

ANOVA analizi sonucunda, öğretim elemanlarının yalnız "mesleğe karşı tutum" (boyut 4) boyutunda deneyimlerine göre anlamlı bir fark bulunmaktadır (Çizelge 66). Ortalamalara bakıldığında, 1-5 yıl deneyime sahip olan öğretim elemanları, 6-15 yıllık kıdemi olan öğretim elemanlarından anlamlı derecede daha az olumlu tutuma sahiptirler. Ancak, 16-20 yıllık deneyimi olanlarda bu olumsuz tutum daha da artmaktadır.

Öğretmen adayları, ikinci ve dördüncü sınıf öğrencileri olarak (kıdemliler diğerlerinden daha olumlu gibi davranmalar da) öğretmen tutumu alt boyutlarının hiçbirinde anlamlı fark göstermemektedirler.

Çizelge 67. Kulene (İkinci Öğretmen Tutumu ANOVA Analizi Sonuçları)

Tutum Boyutu	Gruplar Arası			Gruplar İçi			F ₀	P
	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ort.	Kareler Toplamı	sd	Kareler Orta		
Öğretmen								
Boyut 1	6,273	4	1,568	469,912	1826	,257	6,094	,001
Boyut 2	2,064	4	,516	420,211	1845	,228	2,265	Ns
Boyut 3	1,530	4	,382	439,469	1761	,250	1,533	Ns
Boyut -1	4,674	4	1,169	575,415	1912	,301	3,883	,01
Öğretim Elemanı								
Boyut 1	1,067	4	,213	71,462	249	,287	,742	Ns
Boyut 2	,301	4	,06	56,031	258	,217	,277	Ns
Boyut 3	,552	4	,105	70,490	242	,291	2,048	Ns
Boyut 4	5,520	4	1,105	85,333	258	,331	3,341	,000

Yaş Göre Öğretmenlik Tutumu

25-29 yaş grubundaki öğretmenler "mesleki sorumluluk ve ayırmıcılık" (boyut 1) boyutunda, 40-49 yaş grubundan anlamlı olarak daha olumsuz tutum sergilerken, 30 yaşından küçük olan öğretmenler en olumsuz tutumda olanlardır (Çizelge 68). "Öğrenci ve öğrenmeye karşı tutum" (boyut 3) ve "mesleğe karşı tutum" (boyut 4) boyutlarında 30-39 yaş grubundaki öğretmenlerin diğerlerinden daha olumlu bir tutum içinde oldukları görülmektedir. Öğretmenler "insancıl düşünsel yaklaşım" (boyut 2) boyutunda yaşlarına göre farklı davranmamaktadır. Öğretim elemanları arasında tüm boyutlarda yaş anlamlı farklılık yaratan bir etken olarak görülmemektedir (ortalamaları karşılaştırmak için EK. 9, Çizelge 5 ve 6).

Çizelge 68. Yaş (Öğretmen Tutumu ANOVA Analizi Sonuçları)

Tutum Boyutu	Gruplar Arası			Gruplar İçi			F ₀	P
	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ort.	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ort.		
Öğretmen								
Boyut 1	1,704	4	,926	460,482	1798	,256	3,615	,01
Boyut 2	1,645	4	,411	413,114	1815	,228	1,806	Ns
Boyut 3	2,866	4	,717	431,331	1738	,248	2,887	,01
Boyut -1	10,958	4	2,759	565,687	1889	,299	9,148	,001
Öğretim Elemanı								
Boyut 1	1,965	4	,491	78,694	268	,294	1,673	Ns
Boyut 2	,599	4	,100	59,753	275	,217	,459	Ns
Boyut 3	2,150	4	,537	76,326	262	,291	1,845	Ns
Boyut 4	2,643	4	,661	96,040	278	,345	1,913	Ns
Öğretmen Adayı								
Boyut 1	,581	2	,291	267,246	815	,328	,888	Ns
Boyut 2	4,681	2	2,341	421,131	854	,493	4,748	,009
Boyut 3	,669	2	,334	188,512	803	,235	1,425	Ns
Boyut 4	2,751	2	1,375	245,751	885	,276	4,947	,007

Öğretmen ve öğretim elemanlarının yaş grubu 5 grupta toplanırken, öğretmen adaylarının yaşları 3. ayrı grupta toplanmıştır. Analiz sonuçlarına göre, öğretmen adaylarının yaşları arttıkça,

"insancıl düşünsel yaklaşım" (boyut 1) tutumları olumsuzlaşmakta ve "mesleğe karşı tutum" (boyut 4) daha olumlu yönde gelişmektedir. Diğer 2 boyutta, öğretmen adaylarının yaş grupları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Alan ile ilgili bilgileri yakından takip eden öğretmenlerin hem "mesleki sorumluluk ve ayrımcılık" hem de "öğrenci ve öğrenmeye karşı tutum" boyutlarında, alanla ilgili bilgileri yakından takip etmeyen öğretmenlere göre anlamlı derecede olumlu tutum içinde oldukları, diğer iki boyutla anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir (boyut 1: $F_0 = 26,971$, $p < ,001$; boyut 3: $F_0 = 6,059$, $p < ,001$) (EK. 9, Çizelge 7 ve 8).

Bitirilen Liseye Göre Öğretmen Tutumu

Mezun olunan liseler 6 ana kategoride toplanmıştır. Bunlar, genel lise (1), ten/Anadolu lisesi (2), öğretmen lisesi (3), imam hatip lisesi (4), mesleki-teknik lise (5) ve özel lise (6) kategorileridir. Öğretmenler grubunda yapılan istatistiksel çözümlenmeler sonucunda, tutum ölçeğinin tüm alt boyutlarında mezun olunan lisenin bir fark yaratmadığı görülmüştür (Çizelge 69; EK. 9, Çizelge 7). Ancak imam hatip lisesi mezunları ile mesleki-teknik lisesi mezunlarının "mesleki sorumluluk ve ayrımcılık"da (boyut 1) daha az olumlu tutum içinde oldukları görülmüştür.

Öğretmen adayları grubunda ise "mesleki sorumluluk ve ayrımcılık" (boyut 1) tutumunda özel lise mezunu öğretmen adayları fen-Anadolu lisesi ve öğretmen lisesi mezunu öğretmen adaylarına göre anlamlı derecede yüksek puan almışlar. Yine özel lise ve öğretmen lisesi öğretmen adayları, diğer öğretmen adaylarından "insancıl düşünsel yaklaşım" (boyut 2) konusunda daha olumludurlar. Diğer alt boyutlarda gruplar arasında anlamlı bir fark yoktur.

Öğretim elemanları arasında, öğretmen lisesi mezunlarının "mesleki sorumluluk ve ayrımcılık" (boyut 1) ve öğretmen liseliler ve özel liselilerin de "mesleğe karşı tutum" (boyut 4) konularında daha yüksek puan topladıkları ve diğer tutum boyutunda bir fark olmadığı görülmektedir. Yapılan istatistikler çözümlenmeler sonucunda, öğretim elemanları için unvanlarına göre yapılan sınıflamada tutum boyutlarında anlamlı bir fark bulunmamıştır (EK.9, Çizelge 10 ve 11).

Çizelge 69. Lise Türüne Göre Öğretmenlik Tutumu ANOVA An.ili/i

Tutum Boyutu	Gruplar Arası			Gruplar İçi			F ₀	I'
	Kareler Toplamı	Sel	Kareler Ort.	Kareler Toplamı	Stl	Kareler Ort.		
Öğretmen								
Boyut 1	3,602	5	,720	475,447	1827	,260	2,768	Ns
Boyut 2	,825	5	,165	141,234	1844	,225	,714	Ns
Boyut 3	1,180	5	,236	437,654	1764	,248	,951	Ns
Boyut 4	1,097	5	,219	587,857	1918	,306	,716	Ns
Öğretmen Adayı								
Boyut 1	5,163	5	1,033	266,203	805	,331	3,123	,01
Boyut 2	15,643	5	3,129	419,998	848	,495	6,117	,001
Boyut 3	1,295	5	,259	190,682	795	,240	1,080	Ns
Boyut 4	,314	5	,063	247,430	877	,282	,222	Ns
Öğretim Elemanı								
Boyut 1	3,855	5	,771	78,426	270	,290	2,655	,03
Boyut 2	,817	5	,163	59,600	277	,215	,760	Ns
Boyut 3	2,142	5	,428	76,962	263	,293	1,464	Ns
Boyut 4	4,244	5	,849	95,907	279	,344	2,469	,01